

1.5. Філософія та освіта: актуальні проблеми взаємодії. Штучний інтелект в освіті. Побудова ідеального університету

Войнаровська Л. І.

l.i.v@online.ua

кандидат філософських наук,

доцент кафедри соціології

факультету управління персоналом, соціології та психології

КНЕУ імені Вадима Гетьмана

м. Київ, Україна

НАУКА І ОСВІТА В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ СИНГУЛЯРНОСТІ

Кожна історична епоха відзначається певним способом мислення, який спрямовує її розвиток у відповідному напрямку. Поява нових філософських ідей передуює новим відкриттям у науці, нововведенням у техніці, змінам у різних сферах життя суспільства, формує нове уявлення про людину. Наприклад, філософія з кінця XVIII століття перетворилася на саморефлексивне з'ясування того, як людина структурує світ. Цим ми завдячуємо «коперніканському перевороту» у філософії, який здійснив Іммануїл Кант. В його теорії суб'єкт не зобов'язаний досліджувати об'єкти, а будь-яке міркування про них стає власне антропологічним дослідженням. Такий розрив між людиною і світом (суб'єктом і об'єктом) не передбачає достеменної відповіді на питання щодо оточуючого середовища, соціальної ієрархії або ж нових технологій, оскільки об'єкти зводяться до того, що покладається самою людиною. На ґрунті критики кантівської трансцендентальної філософії з'явилося чимало нових філософських теорій, а найсучаснішим напрямком серед таких альтернатив можна вважати об'єктно-орієнтовану онтологію (ООО), яка виникає на початку XXI століття як амбітна спроба створення нової метафізики або ж як теорія так званого спекулятивного реалізму [2].

Бог, Єдине, Благо – поняття класичної форми онтології – тут поступаються ідеї, що будь-які об'єкти мають внутрішню диференційовану сутність та існують самі по собі, мають здатність мислити про себе і про інших. Людина, таким чином, бачиться лише як одна із опцій цієї «тотально мислячої матерії». Поняття «суб'єкт» в ООО відкинуте або навіть розчинене в «об'єкті». Один із засновників цієї теорії, американський філософ Грем Харман стверджує, що в його об'єктно-орієнтованій філософії людське мислення – це лише один тип серед трильйонів інших [3].

Отже, ООО заснована на специфічному нігілізмі, який, в кінцевому рахунку, стає підґрунтям, виправдовує і передбачає створення штучного інтелекту, що має мислити разом із людиною, а згодом – замість неї, перетворюючи людину як суб'єкта в один із множинних об'єктів. Вчені вже назвали ці глобальні процеси «технологічною сингулярністю». Технологічна сингулярність – це поки що футурологічний проект, який передбачає, що прогрес у науці і техніці буде недосяжним для розуміння людини, а штучний розум настільки перевершить її можливості, що перебере на себе усі функції людського розуму. «Настане черга машинних «нібито-людських» якостей: емоційності й моральності, волевиявлення й цілепокладання тощо. Важко сказати, чого в таких міркуваннях більше, – науки, технологізму чи нетрадиційної (секулярної) релігії», – зазначає український дослідник проблем, пов'язаних зі штучним інтелектом, Микола Ожеван [1, с. 36].

Але перш ніж машина почне мислити так, як людина, людина мусить мислити так, як машина. Така можливість, хоча ще досить опосередковано, виникла зовсім нещодавно: у світі запрацювала нейромережа ChatGPT – чат-бот зі штучним інтелектом, який генерує ідеї, відповідає на питання, пише закони і вірші, знаходить будь-яку інформацію і навіть жартує. Користуватися безкоштовними послугами чат-боту може будь-хто, видаючи його «інтелектуальні зусилля» за свої. Експерти у галузі освіти б'ють на сполох: освіта зіштовхнулася з загрозою для людського інтелекту та академічної доброчесності. Цей поворотний момент для освіти і науки накладає велику

відповідальність на учителів та викладачів, які змушені будуть протидіяти подібним викликам. Наприклад, практикувати живе діалогічне навчання в класах і аудиторіях, які не матимуть доступу до Інтернету, вести роз'яснювальну роботу, підвищувати рівень моральної відповідальності серед молоді.

Нові технології, які здатні сьогодні кардинально змінювати світ, загострюють питання щодо подальшої долі людини і людства загалом: на кого вона перетвориться і якою є перспектива існування людського загалу за умови подальшого стрімкого і безпрецедентного розвитку технологій? Ці питання дедалі частіше виникають у філософських розвідках, присвячених науково-технічним зрушенням останніх років. Потреба у нових філософських теоріях, морально-етичних настановах, нових освітніх практиках, які захистять статус людини як творчої і неповторної особистості, стає нагальною. Особливо в умовах означених глобальних викликів.

Використана література:

1. Ожеван М. А. По той бік технологічної сингулярності: дилема гуманістичних обмежень і необмеженого «пост гуманного» розвитку. *Стратегічні пріоритети*. 2016. №1 (38). С. 33–46.
2. Graham Harman, *Towards Speculative Realism: Essays and Lectures*, Zero Books, 2010. 219 p.
3. Graham Harman, *Object-Oriented Ontology: A New Theory of Evrything*, Pelican Books, 2018. 336 p.